

Nr 669

Av herr Lassinantti m. fl., om lokaliserings- och sysselsättningsproblem i Norrbottens län.

(Lika lydande med motion nr 542 i Första kammaren)

Den ekonomiska utvecklingen i övre Norrland har på många områden inte hållit jämna steg med utvecklingen i övriga landet. Orsakerna härtill är flera. En av de mest påfallande är, att järnvägen till denna del av landet inte anlades förrän på ett relativt sent stadium. Isoleringen var besvärande och satte spår i flera hänseenden. Den industriella utvecklingen kom ju i gång ytterst sent i övre Norrland. Utan tvekan spelade frånvaron av goda kommunikationer en betydande roll.

När järnvägen sedermera drogs upp ända till de norrbottniska malmfälten var det i huvudsak till följd av att man ville rationellt utnyttja där befintliga naturtillgångar. Råvarorna kom emellertid att exporteras eller förädlas till övervägande del i redan befintliga industricentra söderut. De nya kommunikationslederna till övre Norrland blev också inkörsporten för billiga massproducerade varor från andra mer utvecklade områden. Det norrländska hantverket och småföretagsamheten fick inte en nödvändig industriell förberedelseperiod. De hantverksmässigt framställda produkterna — grunden för en industriell utveckling — konkurrerades ut. En annan negativ faktor var knappheten på elektrisk energi.

Det är först under de senaste årtiondena som också Norrbotten och andra områden med ensidigt näringsliv fått reella möjligheter att försöka ta igen det försprång som övriga delar av landet fick i och med industrialismens genombrott. Det har då gällt att inom en väsentligt kortare tidrymd få i gång rationella tillverkningar till den nivå som återfinns i redan för decennier sedan utvecklade industriregioner. Avsaknaden av en lång industriell tradition har varit märkbar och måste uppvägas av en omfattande yrkesutbildningsverksamhet. I Norrbotten finns nu bl. a. fem centrala verkstads-skolor. Antalet elever sammanlagt i yrkesutbildande heltidskurser motsvarade den 15 oktober 1963 9 % av personer i åldersgruppen 15—24 år. Norrbottens län uppvisade därmed den högsta siffran i riket.

Verkställda utredningar visar att Norrland ingalunda är så ogynnsamt för industriell verksamhet som man tidigare förmodat. Man har t. ex. trott att frakterna skulle omöjliggöra industrietablering. I anslutning till lokaliseringstuderingen och i andra sammanhang utförda undersökningar visar

att fraktkostnadernas menliga inverkan varit överdriven. Man har också funnit att övre Norrland med sina stora arbetskraftsresurser kan erbjuda en stabilare arbetskraft än andra delar av landet. Detta medför effektivare tillverkning till lägre kostnader. Den ständigt mer avancerade produktionstekniken kräver en successivt stegrad yrkesskicklighet hos industriarbetarna. Fördelarna med en mera stationär arbetskraft kan därför förväntas bli av än större betydelse i framtiden.

Basindustrierna i övre Norrland har sedan länge varit knutna till jorden och skogen. Under 1920-talet inträffade en ekonomisk kris som skakade den träindustriella verksamheten i sina grundvalar. Därvid kom råvaran att skiljas från den tidigare industrien. Det hade varit ett tidskrävande arbete att bygga upp en ersättningsindustri inom den norrländska träindustrien. Diskussioner pågår ännu i dag hur man skall kunna få en rimlig och rättmätig expansion till stånd inom detta område. Man kan inte heller bortse ifrån att mekaniseringen och rationaliseringen sätter mycket kraftiga spår inom den träindustriella sektorn. På råvarustadiet pågår likaledes en nödvändig rationalisering som friställer arbetskraft i en mycket stor omfattning. Antalet sysselsatta inom skogsbruket i Norrbotten under högsäsong minskade således mellan åren 1961 och 1965 med nära 3 000 personer, d. v. s. med cirka 500 personer i genomsnitt per år. De norrländska skogarna kommer också i framtiden att leverera väl så mycket virke som uttages i dag. Trots detta kan man inte sysselsätta mer än kanske en tredjedel av den arbetsstyrka som omkring 1960 hade sin utkomst från skogsbruket.

Utvecklingen inom en annan betydande basindustri, nämligen gruvindustrien, har varit enahanda. Under åren 1962—1964 sjönk antalet anställda med närmare 1 200 personer. Brytningen vid gruvorna fortsätter dock att öka. LKAB, som svarar för största delen av produktionen, överskred exempelvis under år 1964 alla tidigare brytningsrekord genom att i leveransvolym uppnå nära 21 miljoner ton, vilket i försäljningsvärde utgör cirka 1 000 miljoner kronor. Ökningen mellan 1963 och 1964 var cirka 2,5 miljoner ton. Den stigande produktionen medför emellertid inte en motsvarande efterfrågan på arbetskraft.

Jordbruket sysselsatte ännu år 1950 ungefär 42 % av människorna i Norrbotten; nu är siffran betydligt under 20 %, och inom en nära framtid torde man ha kommit till under 10 %. En i Norrbotten verkställd jordbruksutredning visar exempelvis att i länet f. n. finns cirka 7 000 aktiva jordbruk. Utrymmet för företagsekonomiskt motiverade heltidslantbruk av storleksordningen 1—3 mans besättning beräknas dock endast till 1 500—2 000.

Den här redovisade utvecklingen pekar på att om inga åtgärder vidtages för att öka sysselsättningen i Norrbotten, kommer man i en inte alltför avlägsen framtid att befinna sig i ett sådant läge att man inte längre kan rekrytera arbetskraft till de för hela nationens ekonomi betydelsefulla bas-

industrier som finns i Norrbotten, till skogen och till gruvorna. De statsägda företagen i Norrland har varit utomordentligt goda investeringsobjekt sett ur nationalekonomisk synpunkt men har också haft en särskilt stor betydelse för sysselsättningen i främst Norrbotten. Man torde kunna säga att Norrbottens järnverk motsvarar ungefär 250 miljoner kronor per år i statsnytta, om man utgår ifrån att en anställd vid Norrbottens järnverk representerar samma ekonomiska värde som en beredskapsarbetare kostar det allmänna. De nu pågående beredskapsarbetena är av stor betydelse för Norrbotten. Dessa åtgärder kan inte enbart betraktas som utgifter för att tillfälligt lindra arbetslösheten. Verksamheten har den karaktären att den i stället borde betecknas såsom utvecklingsarbeten för näringslivets förkovran.

Förutom den ökade friställningen av arbetskraft i Norrbotten accentueras det svåra arbetsmarknadsläget av att befolkningstalet har visat en stadigt stigande tendens. Nativiteten i Norrbotten har länge varit högre än på andra håll i landet. Det har inte funnits möjligheter att bereda de nya årskullarna, som kommit i arbetsför ålder, sysselsättning i Norrbotten. Kanske ingen annan landsända har investerat så betydande belopp i ungdomens utbildning och uppfostran som just Norrbotten. Yrkeskolverksamheten har haft en expansion utan motstycke i vårt nordligaste län. Man har ansett och det med rätt att även om inte människorna kan beredas arbete inom det egna länets gränser så är det önskvärt att de har med sig en god yrkesutbildning när de erbjuder sina tjänster åt industrien söderut. Det är ju emellertid ofrånkomligt att åtgärder måste vidtagas för att dämpa den kraftiga utflyttningen. Under de fem senaste åren har över 15 000 människor genom arbetsförmedlingens medverkan måst beredas arbete på annat håll. Fortsatta effektiva åtgärder måste tillgripas för att öka sysselsättningen i Norrbotten.

Man har på olika sätt sökt stimulera verksamheten på det industriella området i Norrbotten. Här har redan tidigare erinrats om tillkomsten av den statliga skogsindustrien och om Norrbottens järnverk, men erfarenheterna har visat att det fordras ytterligare åtgärder. För fem år sedan beslöt statsmakterna att en särskild fond, norrlandsfonden, skulle inrättas för att stödja den industriella utvecklingen i Norrland, främst i Norrbottens län. Vidare har den nya lokaliseringpolitiken varit ett välkommet moment i strävandena att öka företagsamheten. Även om man utan prutmán erkänner att de vidtagna åtgärderna varit av så stor betydelse att en katastrof kunnat undvikas nödgas man ändock erkänna att de vidtagna åtgärderna inte är till fyllest.

En utredning om verksamheten inom den statliga sektorn i Norrbottens län visar att antalet sysselsatta minskat mellan åren 1960 och 1965 med drygt 5 000 personer. Minskningen synes komma att fortsätta och blir ytterst kraftigt inom de närmaste åren. Det är därför i hög grad motiverat att stats-

makterna själva vidtager åtgärder för att i motsvarande mån öka aktiviteten, antingen inom nu befintliga verksamhetsområden eller också genom att etablera sig inom nya områden. Det skulle naturligtvis föra för långt att inom ramen för en riksdagsmotion ingå på en utförlig diskussion om vilka möjligheter som står till buds i detta hänseende. Man kan tänka sig att de statliga företagen knyts närmare samman åtminstone branschvis. En lämplig sådan samordning synes vara att Norrbottens järnverk och LKAB etablerar ett intensivare samarbete i syfte att öka verksamheten i Norrbotten. En statlig utredning har redan tidigare diskuterat frågan om ett samgående mellan AB Statens skogsindustrier och domänverket. Det finns säkerligen också möjligheter till statlig aktivitet på annat sätt.

Allmänt har det ifrågasatts om det inte vore möjligt för staten att öka sina beställningar hos den norrbottniska industrien. Här finns säkerligen åtskilligt att vinna genom en ändamålsenlig beställningsverksamhet. Innan man närmare undersökt på vilka sektorer en sådan verksamhet kan sättas in, torde det vara svårt att utforma några konkreta förslag. En undersökning av statens engagemang inom beredskapsarbeten visar att under innevarande år ungefär 170 miljoner kronor förbrukats till sysselsättningsstimulerande åtgärder i Norrbotten. Det är självfallet tacknämligt att man på detta sätt känt ansvar för det bekymmersamma läge som man har i Norrbotten. De hittills vidtagna åtgärderna synes ha rätt inriktning, och man kan också på goda grunder anta att en förbättring av läget kan komma att inträffa på längre sikt. Rationaliseringen inom basnäringarna har dock antagit en enormt snabb utveckling. Man måste därför nu utan större dröjsmål genom en särskild utredning försöka finna hur man, utöver vad lokaliseringpolitiken och verksamheten inom norrlandsfonden medger, ytterligare kan stimulera såväl den statliga som den privata industrien till snabbare utveckling av redan befintlig verksamhet eller genom etablering av ny för att därigenom utöka sysselsättningsmöjligheterna i Norrbotten.

Med stöd av vad sålunda anförts får vi hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att en skyndsam undersökning göres av olika möjligheter för att öka sysselsättningen inom Norrbottens län utöver ramen för den nuvarande verksamheten.

Stockholm den 26 januari 1966

Ragnar Lassinantti

Annie Jäderberg

Ingvar Svanberg

Erik Hammarsten